

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра філософії
Інститут вищої освіти НАПН України
Польське Товариство філософської педагогіки
імені Броніслава Ф. Трентовського (TRF)**

**Під знаком Григорія Сковороди:
зоряний час української культури**

**МАТЕРІАЛИ
IV міжнародної науково-практичної конференції**

***«Гуманістична філософія освіти як складова успішних посттоталітарних
трансформацій»
(6-7 грудня 2018 року)***

**Харків
ХНПУ- 2019**

«АЗБУКА ЕМОЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ» У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В.СУХОМЛИНСЬКОГО: ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ НАСТРОЇВ

К.А. Дяченко, м. Харків

Давно відомий той факт, що оновлення будь-якого суспільства починається саме в площині освітньої сфери. І тому особливою є увага до освіти як до вогника надії у часи соціальних трансформацій, коли складні динамічні системи шукають свій шлях у майбутнє. Відомо, що гуманістична філософія освіти має свій антикризовий потенціал, отже переосмислення педагогічної спадщини В. Сухомлинського є конструктивним та ідейно плідним як теоретично, так і практично у сфері сучасного педагогічного знання та в площині знання про людину.

У творі «Народження громадянина» В. Сухомлинський пояснює: «Емоційна культура – це, образно кажучи, правильно налаштована скрипка. Тільки тоді, коли скрипка є налаштованою (рос. «настроенная») на ній можна грати. Тільки коли людина засвоїла азбуку емоційної культури, її можна виховувати» [1, с.262]. Без емоційної вихованості неможливим є формування громадянських почуттів, гідних переконань про «естетику життя та праці».

Відомо, що педагог-новатор Василь Сухомлинський має велику ідейну спадщину, він був плідним письменником й написав більше сорока книжок, сотні статей й близько півтори тисячі коротких дитячих легенд та казок. Цікаво, що дослідники його життєвого шляху описують його як тяжко хвору людину, але неймовірно енергійну, як ідеаліста, який поставив перед собою амбіційну ціль – побудувати справжнє гуманне суспільство у визначеному селі. Зауважимо, що його біографія говорить про емоційну гіперчутливість. Сам В. Сухомлинський в 1967 році писав, що після прочитання статті під назвою «Потрібна боротьба, а не проповідь», в якій автор звинувачував його в «абстрактному гуманізмі», втратив свідомість і потрапив до лікарні.

Акцентуємо увагу на його тексті «Серце віддаю дітям», сторінки якого вражають силою любові до дітей, гіперчутливістю до душевного стану

маленької людини, турботою про їх щоденні труднощі, переживання. Наприклад, на сторінках твору читаємо: «Скільки потрібно дати тобі, Костя, доброти від серця, щоб ти став щасливою людиною? ... як зміцнити здоров'я і розвіяти пригнічений настрій?»[1, с. 27]. Далі в тексті ми бачимо, що педагог поєднує в гармонійну цілісність етичне, естетичне і розумове виховання. Пише про «музичний настрій», зауважуючи, що музична мелодія виховує Душу й творить благородні почуття, розвиває уважність та співчуття до Настрою іншої людини [див: 1, с. 47, 68]. Культивується ідея, що доброта повинна бути таким же звичним, природнім станом як і мислення, і вона формується під впливом Настроїв колективу.

Надзвичайно цікавим є факт взаємовпливу оптимістичного настрою і здоров'я, у тексті «Народження громадянина» читаємо: «Життєрадісний настрій є найкращий спосіб попередження захворювань і аномалій в стану здоров'я»[1, с. 298]. Слід підкреслити, що настрої можуть бути як позитивні, оптимістичні, які виявляються у бадьорості, додають життєвих сил, здоров'я та негативні, песимістичні – які пригнічують, демобілізують, викликають пасивність, агресію. Оптимізм – це вияв любові до життя, до світу, віра в майбутнє, в прекрасне, у справедливість, в той час як песимізм проєктує реальність у «темних кольорах», світ та Інший уявляється ворожим, а життя – несправедливим. На сторінках твору видатного педагога можна знайти практичний інструментарій щодо корегування, «оволодіння» негативним настроєм дитини. Із тексту робимо висновок, що в ці хвилини «не можна запитувати у чому справа», дитині «не потрібні слова», а важливо бути «поряд з другом»(і ці ідеї є співзвучними із сучасними розробками у площині сучасної практичної психології, бо сам факт присутності поряд дає сили для гармонізації емоційної сфери), також рекомендовано бути на природі, обґрунтовується думка, що краса та музика має свій терапевтичний вплив [див: там само, с. 438, 442–448]. Наприклад, педагог зауважує, що людина у пригніченому настрої не здатна сприймати красу, світ здається не красивим та не справедливим. Отже,

сам факт можливості сприймати щось прекрасне є показником реабілітації душевного стану. Із біографії можна зробити висновок, що для самого В.Сухомлинського педагогічна робота виступала інструментом та засобом гармонізації Настрою і постійного душевного оновлення.

На нашу думку, настрій є особистісним психологічним станом, загальною тональністю, яка володіє в цілому, спрямовує думки, дії і має емоційні характеристики, тож вміння «опановувати настрої», а не просто «бути охопленими» або «ми просто опиняємося» (як влучно висловився Мартін Гайдеггер в творі «Основные понятия метафизики»), є актуальним завданням не лише педагогічної площини, а й філософської антропології, бо відкриває нові можливості в осягненні людини та її феноменів, а також демонструє перспективи в антропогенезі людини.

На думку педагога, в школі необхідно давати теорію про «негативні та благородні почуття і настрої», і це, за Сухомлинським, доступно вже для дитини шостого класу. Оригінальною, на нашу думку, є ідея, що зміст шкільної освіти має бути живим організмом, який змінюється в залежності від Настроїв дітей. Вельми значущими, є слова педагога, що зустрічаємо в «Листах до сину», а саме: «необхідно ВМІТИ любити дітей»[1, с. 535] І далі читаємо: «діти є святі й чисті, навіть у розбійників та крокодилів вони знаходяться у ангельському статусі ...ми повинні огортати їх в атмосферу відповідну до їх статусу.. не можна робити їх іграшкою свого настрою»[1, с. 535-536], На думку педагога, «деспотична любов» робить дитину калікою, вона полягає в тому, що «порції любові» відпускаються згідно з настроєм батьків чи педагогів, всепрощення чи знущання – і в цьому немає ані справедливості, ані виховання.

У текстах В. Сухомлинського знаходимо велику кількість вельми корисних порад та педагогічного інструментарію, що дає творчий імпульс не тільки для осмислення антропологічних аспектів феномена Настрою, але й робить можливим корегування та володіння Настроєм, та формування

емоційної культури у освітньо-виховній роботі, що вельми важливо у практиці сьогодення.

Посилання

Сухомлинський В.А. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну. – 2е изд.2. – К.:Рад.шк., 1987. – 544с.

ПЕДАГОГІКА ПРАВДОМОВНОСТІ: ПЕДАГОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ ХХ СТОЛІТТЯ

Р.С. Зверюк, м. Львів

У час гібридного миру чи то гібридної війни особливого значення набуває здатність людини визначати правду і неправду, а також генерувати об'єктивну правду. Ця здатність є особистісною, тому її формування є предметом педагогічного дослідження. Стаття Якіма Яреми, українського педагогічного психолога, педагога, філолога “Виховування до правдомовності” була написана у період між 1932 і 1939 роками, хоч достовірних відомостей про це не знайдено, на користь цього часового інтервалу свідчить низка фактів, у тому числі посилання на опубліковані праці та логіка історико-біографічного дослідження. Цінність цієї публікації полягає в тому, що і практичні дослідження, і висновки, яких дійшов дослідник, можуть стати в пригоді й зараз.

Насамперед зазначимо, що в сучасному формулюванні правдомовність – це здатність людини говорити правду, що впливає [здатність – *авт.*] з гармонії між внутрішнім психічним життям особистості та його зовнішніми проявами. Осмислюючи тему правдомовності як внутрішньої риси особистості, що є передумовою її вихованості як такої: “Виховувати до правдомовності – значить виховувати людину в цілому – в напрямку ідеалу її моральної досконалості” [Ярема, Я.Я. *Виховування до правдомовности*. Рукопис, Науковий архів Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська